

NIES BLA SABAR

Is-sur Ang kien ilu s-snin iżomm il-kotba fil-maħžen tal-aħwa "Kalamanos", Griegi li kienu jgibu gid id-dinja mill-bliet tal-Vant. Is-sur Ang kellu qatgħia fejn jikteb, f'rokna tal-maħžen; sieket il-ħin kollu bil-pinna fuq widintu l-lemenija, iqalleb il-karti, jagħlaq u jiftaħ kotba kbar u jikteb u jgħodd. Kliem xejn ma' hadd minn jeddu u jwiegeb għal xi mistoqsija fil-bogħod b'kelma jew tnejn. Xogħol tal-mehel u tar-reqqa biex ma jehux xi għelt u jiksirha mal-*Kyrie*.

Il-*Kyrie* kien laqam ta' sid il-maħžen li kien jismu s-sur Dimitri minn Salonik.

Lis-sur Ang kien drah kullhadd, raġel taz-zokkor sakemmi ma tħabbatx, ma ssaftarx jew ma tghajjatx ma ġenbu, għax jirgħex, jitfikkex u jinsa min hu u fejn hu. Waħdu u fis-skiet, kien jibqa' sejjer bla serħ ta' xejn, bħal l-arlogg tal-maħżri li kellu jtektek quddiemu, mindu jidhol sa ma johroġ.

Darba kien tilef is-sabar għal kollox u kien s'er jitlaq mill-maħžen għal fettuqa li haddieħor kien jehodha biċ-ċajt kif kien jixraq.

Kienet inqalgħet nitfa ta' tabxa fuq tghabija ta' skuna li għet bil-ħsara minn Gorfù u s-sur Ang kellu jiġbor ittri u kontijiet għal quddiem l-imħallef. Xogħol irqiq li ma satax isir il-maħžen qalb il-għagħa tan-nies diehla u hierġa.

Il-*Kyrie* li kien jaf mniex ibati s-sur Ang qallu: "Hu l-kotba u dak kollu li tinħtieġ u mur bil-motor tagħna fid-dar li għandi Hal-Lija u oqgħod aħdem hemm bil-kwiet; fil-maħžen noqgħod jien."

Għoġbitu s-sur Ang li jmur jaħdem bogħod mill-ħsejjes u telaq ferhan lejn Hal-Lija. Dar sabiħa, mwarrba, f'misraħ ċkejken; nies f'it u ħsejjes ta' xejn.

Għażel kamra b'tieqa kbira għad-dawl u għal frisk miftuħa fuq kantuniera quddiem ġnien tal-laring mal-hajt l-ieħor.

L-ewwel ġurnata mar ħarir u x-xogħol mexa bħal ma xtaq hu.

Il-għada mad-disgħa ta' fil-għodu, waqaf taħt it-tieqa raġel bil-karrettun tal-ħmar u f'dak is-skiet kollu fetax ħanġra daqsieħ ighajjat: "Għadam u ċraret—ram u ħadid min għandu" —Għadam u ċraret—" waħda wara l-oħra.

Is-sur Ang xiref malajr mit-tieqa u qallu: "Bil-mod, ħabib. Tridx tmur tghajjat band'oħra. Jien u la għandi għadam u l-anqas ċraret tista' tibqa' sejjer, għax qiegħed tfixkilni."

—Lilek kont nistenna dal-għodu"—qal tal-karrettun "jien bil-għajjat irrid indabbar xi sold. Ara ma min Alla laqqâni

dal-ghodu," u beda jrodd is-slaleb u minnufh tefa' zewg ghajtiet oħra: "Ghadam u ċraret—Ghadam u ċraret—"

Is-sur Ang ħabat jitlagħlu nbaġħad ra li ma nies bħal dak ma kienx jeħu palju bil-kliem, ftakar kemm kellu x'jaġħmel u ħaseb li jieħdu bil-ħelu.

--"Ara xbin," qallu. "ma għandix żmien x'nitlef noħodha miegħek. Aqbad xelin u ibqa' sejjer."

--"Hekk irrid"--qal l-ieħor--"issa tkellimt ta' sinjur li int. Newwel ix-xelin u ma taranix qabel għada." Tefa' x-xelin fil-but tas-sidrija, ta' daqqa lil-ħimar fuq ingropptu u telaq ħelu, ħelu, mghoxxi bid-dahk.

Is-sur Ang kollu ħieni li ħeles ħafif minn dak iċ-ċakkal raġa' qabad iġħodd u jħażżeż. Ma kienx tbieġħed ħamsin qasba wara li dār il-kantuniera li dak tal-ghadam ma ltaqax ma ħatnu ġej bil-lajma kollha jimbotta karru għoli b'rota mal-ġenb iddur fuq ħabel u jgħajjat: "Imqassijiet u skieken, għat-tiswiġa min għandu"--

"Tgħajjatx, xbin," qallu għax hawn sinjur tqajjimlu t-tfal. Dak raġel fonqla, xbin, ara rasek minnu," u waqaf u qallu xi graġu u kif xoroblu xelin bla taħbit xejn.

--"Dan mnejn inqala? Qatt ma' rajtu. Fejn joqgħod?"

--"Hemm kif tikser il-kantuniera, dik id-dar bil-persjani ħodor, għaddilu mogħdija, jew jaqsamlek rasek jew iħallsek biex jeħles minnek."

--Malli resaq lejn il-kantuniera fetaħ kemm gargi kellu: "Imqassijiet u skieken għat-tiswiġa min għandu". Għajta rqiqa ta' serduq xieref, irqiqa u twila li ttaqqablek widnejk.

Is-sur Ang ma damx ma joħroġ rasu mit-tieqa wiċċu mberġħen, ixejjer idu l-barra.

--"Hawn ġejt tgħajjat ħabib?" Xejn ma għandi x'insinn u l-għajjat iweggagħli rasi u jfixkilni fix-xogħol, għalhekk tbieġħed minn hawn għall-erwieħ."

--Bil-mod sur B--Jien ma' ġejtx għalik dal-ghodu. Hawn għandi ħafna parruċċani jistennwni darba fix-xaħar u jekk ma ngħajjatx ħadd ma jkun jaf li wasalt". U raġa' qabad il-għanja--"Imqassijiet u skieken"...

--Demmu tala' għal rasu, is-sur Ang, imma kif teħodha ma' nies bħal dawn? "Mill-ieħor ħlist b'xelin, naraw ma' dan kif immorru?" qal bejnu u bejn ruħu.

--Xbin qallu hawn xelin għalik jekk tibqa' sejjer u tgħajjat fejn ma nisimgħiekkx.

--Helwin intom in-nies tal-belt, kull fejn tkunu jsir tagħkom. Sejjer, mhux għax-xelin li semmejt imma nara li int dermek spont u jien ma inieħ tal-ġlied--Newwel ħammur."

--Sa ma' ġieblu x-xelin qabad jirfes il-lastu u jdawwar ir-rota l-kbira, sikkina fuq l-imsenna, bl-ilma jqattar fuqha

mill-bott tal-landa, u x-xrar tan-nar jittajru minn taħt ix-xafra bejn idejha.

Malli ħa x-xelin qabad jinbotta l-karru, wiċċu b'nofs daħka u jimxi u jħares lura, għax il-qejda li biha webblu ħatnu għogbitu. Ma kull min iltaqa' dak inhar semma xi għalu u xandar mar-raħal lil dak is-sinjur tat-tieqa rasu ħelwa, imma galantom għax iħallas.

Is-sur Anġ li kellu għal darbtejn jerħi minn idejha u jarga' jibda x-xogħol mill-ġdid beda jaħseb li din id-dar barra mill-belt ma kinetx wisq aħjar mill-maħżen għal dak li kien serħan tal-moħħ. Ma damx jaħseb wisq għax għajta ta' barri fit-trieq ragħġiet ħargitu fit-tieqa:

—Tal-Mellieħa t-tonn—Sorra u tonn—Għajnu ħamra t-tonn—Min jixwi ratal tonn...

—“Trid naqtagħlek ratal sorra?” staqsieh malajr il-bejjiegh malli rah fit-tieqa.

—Le, ma rridx u la tonn u l-anqas sorra, jekk tibqa' sejjer inkun nafulek—

—Mita nara li ma hemmx bejgh fit-trieq jekk jidhirli mmur. Bla għajjat ma nbieghix, sinjur. Is-sur Anġ ma riedx johrog xelini aktar għax dawk minn butu. Daħal mit-tieqa u għalaq il-persjani bil-herra f'wiċċ dak tat-tonn u wara ftit għalaq b'tisbita l-bieb u ħareg il-barra, biex iderri u jehles minn dak ir-rajeb.

Ġera ġirja mar-raħal u raġa' lura wara xi nofs siegħa bil-biża' li ma jinbitx xi għawg iehor.

Tat-tonn kien mar u hu raġa' ntabab quddiem il-mejda jkteb—Ma damx balleċ!! Il-ħarira kienet ġriet. Waqaf taħt it-tieqa sabi daqsieq bil-karrettun tal-ħaxix. Waħħal il-keffa ta' idu l-leminija ħdejn ħalqu u beda għajta wara l-oħra: “Tal-Imdina l-bajtar—ara fomm bil-għasel il-bajtar,—min jieħu ratal bajtar”.

Is-sur Anġ xiref malajr u sab il-bejjiegh b'wiċċu daħkani jħares lejha b'żewġ bajtriet f'idu—“Niżinlek wiżna sur E?” Intebaħ malajr li dak il-miżħut kien miġħut minn xi hadd, u li kien ġie għax-xelin u m'hux biex ibiegh il-bajtar.

—“La tbeghli xejn ħabib għax ħiereg.” Sakkar it-tieqa kollu mriġħex, sabbat il-bieb u telaq lejha il-belt.

Huwa u ħiereg jilmah ġej wieħed bil-bringiel, kannestru kbir fuq ġenbu tax-xellug, bil-lemin iferfer lil tal-bajtar u jgħajjat b'leħen ta' xaqfa: “Ara x'kull bringiela għandi—tal-ħajjata l-iswed”... Għaġġel biex jilħaq is-sur Anġ imma dan baqa' sejjer ixejjer dirgħajh bil-kappell lura u wiċċu xrara nar.

Kif wasal il-belt ma' jafx. Il-Kyrie baqa' mistaġħeb jarah quddiemu.

—Kif? Kollox lestejt?

—“Bil-kemm għadni bdejt,” u kollu mdagħdagħ qal xi gralu.

—Il-Kyrie xtaq jifgah imma wera li fehmu u għadru nbagħad qallu:

—Sur Ang naħseb li l-aħjar li tagħmel għandna dik il-kamra' battala fuq il-bejt bl-imbarazzi u l-kaxex.

Qabbad lil Pawlu inaddaflek rokna u iġiblek kull ma' jidhirlek. Hemm ma għandekx biża' li xi hadd ifixklek.

F'kemm ili ngħidlek dak li ried il-Kyrie sar, u s-sur Ang ferħan ser itir għax hemm fuq u la nies u la hsejjes. Ftit għabra, hafna nsig tal-għanqbut fis-saqaf, rieħa ta' moffa u ta' għaluq li taqsam imma wahdu u fil-kwiet. Bil-kemm kienet tasal it-tisfira tal-laneċ jew ta' xi vapur għaddej fil-port!

Fil-għodu kmieni rikeb fil-motor tal-Kyrie u mar Hal-Lija jiġbor il-karti u l-kotba li kien halla. Ohrog il-għageb tal-għadam u ċ-ċraret kien bil-qegħda fuq il-għatba jistenna; imma s-sur Ang ma haregħx xelini iżjed.

T. Z.

Lulju 1932.